

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ - ਸਬਦ ੨੮

ਦਾਰਿਦੁ ਦੇਖਿ ਸਭ ਕੇ ਹਸੈ ਐਸੀ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ ॥

ਰਾਗੁ ਬਿਲਾਵਲੁ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੮੫੮

ਦਾਰਿਦੁ ਦੇਖਿ ਸਭ ਕੇ ਹਸੈ ਐਸੀ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ ॥

ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ ਕਰ ਤਲੈ ਸਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥੧॥

ਤੂ ਜਾਨਤ ਮੈ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਭਵ ਖੰਡਨ ਰਾਮ ॥

ਸਗਲ ਜੀਅ ਸਰਨਾਗਤੀ ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਤੇਰੀ ਸਰਨਾਗਤਾ ਤਿਨ ਨਾਹੀ ਭਾਰੁ ॥

ਉਚ ਨੀਚ ਤੁਮ ਤੇ ਤਰੇ ਆਲਜੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥੨॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਹੁ ਕਾਇ ਕਰੀਜੈ ॥

ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੁਹੀ ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਦੀਜੈ ॥੩॥੧॥

ਸਾਰ: ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਹਨ; ਉਹ ਰੁਤਬੇ ਜਾਂ ਕੁਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਮ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪਕਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਣਪੜ੍ਹ, ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਿਮਾਣਾ, ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਰਾਹ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਰ ਅੰਤਰੀਵੀ ਝਾਤ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਬੇਕ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਨਮ ਜਾਂ ਵਿਰਾਸਤੀ ਜਾਇਦਾਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਇਹ ਇਕ ਸਤਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦਾਰਿਦੁ ਦੇਖਿ ਸਭ ਕੇ ਹਸੈ ਐਸੀ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ ॥

ਮੇਰੀ ਗਰੀਬੀ ਬਹੁਤਿਆਂ ਲਈ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ; ਇਹੀ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਭਾਵ ਸਮਾਜਿਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਜਾਂ ਨਿਰਣਿਆਂ ਦੀ ਖੋਖਲੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਦਰ-ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਹਰੀ ਦਿੱਖ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਦੇ ਹਨ।

ਅਸਟ ਦਸਾ ਸਿਧਿ ਕਰ ਤਲੈ ਸਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਾਰੀ ॥੧॥

ਫਿਰ ਵੀ, ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਅਠਾਰਾਂ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਸੌੜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਜਾਗਰੂਕ ਮਨ ਇਸਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ। (੧)

ਤੂ ਜਾਨਤ ਮੈ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਭਵ ਖੰਡਨ ਰਾਮ ॥

ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਖੁਦੀ ਦੀ ਹਉਮੈ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ; ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਸੂਝ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖਰਾ ਆਪਾ ਦਵੈਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਅਲਹਿਦਗੀ ਦਾ ਡਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਗਲ ਜੀਅ ਸਰਨਾਗਤੀ ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਹੋਂਦ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਜੀਵਨ ਸਤਾ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਜੇ ਤੇਰੀ ਸਰਨਾਗਤਾ ਤਿਨ ਨਾਹੀ ਭਾਰੁ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਉਸ ਗੂੜ੍ਹੇ ਸੁਖ-ਚੈਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਉਮੈ-ਸੰਚਾਲਿਤ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਉਭਰਦਾ ਹੈ।

ਉਚ ਨੀਚ ਤੁਮ ਤੇ ਤਰੇ ਆਲਜੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥੨॥

ਉੱਚਾ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ ਰਾਹੀਂ ਬਿਖਮ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ। (੨)

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਅਕਥ ਕਥਾ ਬਹੁ ਕਾਇ ਕਰੀਜੈ ॥

ਰਵਿਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਰਣਨਯੋਗ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਅਨੰਤ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਤੱਤਸਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬਹਿਸਾਂ ਦੀ ਵਿਅਰਥਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ।

ਜੈਸਾ ਤੂ ਤੈਸਾ ਤੁਹੀ ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਦੀਜੈ ॥੩॥੧॥

ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੋ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਹ ਭਾਵ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਹਕੀਕਤ ਜੋ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੁਆਰਾ ਅਛੂਤੀ, ਸਾਡੇ ਸੰਕਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਡੋਲ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ, ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਜਾਂ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। (੩)(੧)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੁਨਿਆਵੀ ਨਿਰਣਿਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅੰਤਰੀਵੀ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਚਾਰ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚੀ ਭਰਪੂਰਤਾ ਸਵੈ-ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਦੌਲਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਖੋਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਮਰਤਾ ਅੰਤਰੀਵੀ ਪ੍ਰਭੂਸਤਾ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੋਈ, ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਤੱਤਸਾਰ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬੇਝ ਹਲਕੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿਚ, ਮਾਣ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਪਹੁੰਚਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: OnenessInDiversity.com

ਈਮੇਲ: onenessindiversityfoundation@gmail.com